

ივერი

გაზეთის დასაყვებად და ყველა განცხადებასა დასაბუღად უნდა მიმართოს: თვიური რედაქციის ფურცლის ქვეა, პასტაჟის სახლი, № 5, წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების განცხადებასათვის დასწავრო ბანკის სახლებში სახლის ქვეა.

გაზეთის ღირს			
თვე	მან. კ.	თვე	მან. კ.
12	10	6	6
11	9 50	5	5 50
10	8 75	4	4 75
9	8	3	3 50
8	7 25	2	2 75
7	6 50	1	1 50

ცალკე ნომერი — ერთი შურა

1877—1889 საპოლიტიკო და სალიტერატურული გაზეთი 1877—1889

„ივერი“

გამოვა 1889 წელს იმევე პრინციპით, როგორც აქამდე. მისაც პარსევის დაიპყრონა ზაზაბითი 1889 წლისათვის, მიმართოს.

ტვირთვით: ა) თითონ რედაქციის, ფრეილინის ქუჩა, სახლი მასტროვისა, № 5; ბ) წერა-კითხვის საზოგადოების კანცელარიის (სახლის ქუჩა, თავად-ზნაურთა საადგილ-მამული ბანკის ქარვასლის ვაღრეიანში).
ქართული: ვარლამ ჭილაძის წიგნის მაღაზია.
ხონის: ნესტორ წერეთლის წიგნის მაღაზია.
ბათუმი: მ. ნათაძის.
ტფილისის გარე მცხოვრებთა უნდა დაბანან განკეთა შედეგის ადრესათ:

Въ Тифлисъ. Въ редакцію газеты „ИВЕРІА“.

გაზეთის ფასი დაბეჭდილია გაზეთის სათაურშივე, ხოლო სრული პირობანი გაზეთის დაგვიყოს გამოცხადებული უკანასკნელ გვერდზე.

ქართული თვეტრი
პარსევის, 20 იანვარი

ტფილისი, 19 იანვარი

ქართულ დრამატულ საზოგადოების დასის მიერ წარმოდგენილი იქნება:

I
თამარ-ცბიერი
ისტორიული დრამა 4 მოქ. ზევი წერეთლისა.
თამარის როლს შესრულებს ქ. მ. დ. საფარიასა

ბუღალწე ამორჩია პირიქამ. თუ მეს პირის ისეთი გავლენა ადრამა აქვს დახარჩუნს საფრანგეთზედ, როგორც უნდა, მაგრამ იმადენა ხმა კადემა აქვს, რომ ამ ამბავმა დიდას და პატარას თვალები მოაფრეხინა და ასე თუ ისე მიანხედნა თავის დადევანდელს სვებედზე. ამ მხრით ბუღალწე ამორჩევა ცოტა არ იყოს შესანიშნავი ამბავია და შესანიშნავია არა მარტო საფრანგეთისათვის. ეს ამბავი ევროპაშიც გახიზნულა და თავის ცვალობაზედ იქცა ბევრს ჩახხედებს თავის გულში და იქნება თათოვარად მოამარჯვებინოს. თუკაც რესპუბლიკანული საფრანგეთში გულის არ იტყენ და ერთმანეთს ამხედებენ,—ესთა უფრო გვმართებს ერთმანეთს მხარი მხარს მივცეთ, და ვივწყეთ ერთმანეთის მუდელი და

II
ახირებულია!
ოქტ. I მოქ., გადმოთ. ნ. ყიფიანის მიერ.
მოთამაშენ: ქანი საფარიასა, ზურაბიშვილისა, თამარკვიას; ხანნი ყიფიანის, ყიფიანის, გამყრელი და სხვა. ადგლებას ფასი ჰქვეყნებია. დასწყისი 71/2 საათია.

ფელეტონი

ზადლი და ცხენი

III

ზადლი და ცხენი
ზადლი უკვე გამოცდას, რომ პირველს თვის ქორწინებისას, როგორც ზედის ქორწინს სწორია, შეიძლება თათლის თივე წოდოს, ხოლო მეორეს—აზონდას თივეო. რამდენსამე ხანს შემდეგ იგი იძლეულ იყო გაჭურვა და აზორას, რომელთანაც ცხოვრება წეულმებელი იყო, და გული ბუნების მეცნიერების შესწავლაში ვივითო.
— არაიენ არ არის ისეთი ბედნიერი, ამბობდა ზადლი: როგორც ფილოსოფოსი, რომელიც უფლის მიერ ჩინება თვითონა წინაშე გარდასტოვებს დიდებულს წიგნს ჰკითხულობს. ის კემპირატებანი, რომელსაც ამოიკითხავს ამ წიგნში, მასე ეკუთვნის, იგი თითოვე ასაზრდოვებს და აღზრდის თავის სულს; მშვილობიანად იტოვებს, ხალხისა არ ეხნება და ნაზი მიუღწევ ცხენის არ მასჭრის.
ამ აზრებით გატაცებული ზადლი წავიდა ევრატიის ნაპირებზედ და იქ

ერთს ზაფია, განმარტობულს საღვთოში დაესახლა. იქ იგი არა ანგარიშობდა, რამდენი წვეთი წყლისა ჩივილის ხილის არს ქვეშა; განზრახვად არა ჰქონდა აბრეშუმი გაეცეთებინა აბლაბულისაგან და ან ფრეილინი დამტერეთლის ბოთლისაგან; მან მხოლოდ ცხოვრება და მცენარეთა შესწავლის მიყო სელი და პატარა ხანს შემდეგ ისეთი სიბრძნე შეიძინა, რომ ათასის წერილობის აუკარგინადა შეიტყო, ის აუკარგინა, რომ ის შეიტყობდა და შენიშვნას ხედავს ფიქრადაც არ მოუვიდოდა.
ერთხელ, ტყეში სიერობისას, ყმაწვილმა კაცმა დაინახა, რომ იმისებრი მობობდა სულთანის მუღლის სახეობის ოფიკალითურთ, რომელიც მტად აღელვებულნი და აღშფოთებულნი იყვნენ; ეს კაცები აქეთ-იქით გარბა გამოვლიდნენ, თითქოს ძვირფასი რამ დაპარგოდითო.
— ყმაწვილი კაცი, უთხრა უმთავრესმა საჭურისმა: ხომ არ გინახავს სულთანის მუღლის ძალი?
ზადლიმ მორცხვად უპასუხა:
— ხედავ ხომ არ იყო?
— მართალს მობანებთ, წამოიძახა უმთავრესმა საჭურისმა.
— ისანიურის ფიქრისა, ძალიან ზაფია, დღეშია ზადლი: ლეკვებიც უნდა ჰყოლიოს; წინა ფეხით ჰკოქლებას და გრძელი ყურები ასხია.

ევდა რესპუბლიკანენი ერთად შევერდეთო, მაგრამ არც ესენი კმაყვენი, რომ ბუღალწე ამორჩევა მათთვის დიდად ჩასაფრებელი მარცხია.
ამ ხანად გამარჯვებული ბუღალწე თავისი მხრით მადლობას უხადებს პარიკ ამორჩევისათვის და ეუბნება, რომ ჩემის ამორჩევი მენიტყვასით ადგავს ჩემი მახეფრენი, ცილის-მუხებელი და სახელის შემბაღველი. ამ დღეებში დამხობილია პარლამენტული რესპუბლიკა და ნაციონალურმა რესპუბლიკამ თავისი ძველი-ძველი დროში უნდა გამოდგოს. ამ დღეებში რესპუბლიკის გარი დაიკვტა უნამუსო კაცთათვის და გაიდა ყოველ პარტიისან საფრანგეთის შვილისთვისაო.
ჩვენ, რასაკვირველია, არა გვგონია, რომ ამ ზაფია ნაციონალურის გამარჯვებამ პარიკის ის წვედი იქნის, რააც ცხრე თავ-მუხონებით იქნას. ყოველი მკაცრი მტკაცეს ჰქონდა და რა თქმა უნდა ბუღალწე თუ ვისთვისმე კარს ვახდებს რესპუბლიკისას, ჯერ თვით თავისთვის გახედებს და მერე თავის მტკაცესს დაეცეს. თითონ ერთი ქარფშუტა კაცია, ერთი რაღაც მტკიანაა, დაფთოა და ნადართი მკვირანა თავის თავის გამოსარებად. ამის ხელიდან არა გამოვა—რა ფართო-ფურთხის მტეი, რადგან უნდა უკაცისა მიგან რაც სდევს, იგივე უმართლმდინდებს. როცა ხანცხედრო მინისტრად იყო დასკუბებო

ლი, განა ეგ ბუღალწე არ იყო და მისი პარლამენტული რესპუბლიკა? რად იმევედა ამისთან რესპუბლიკის მაშინ? რატომ მაშინ-კი არა ჰყვირდა, ეს რესპუბლიკა არ ვარცა, ნაციონალური რესპუბლიკა მინდაო. როცა მინისტრობიდან გამობანდეს და მხედრობაშიც არ დახატეს, მაშინ თუ წახდა პარლამენტული რესპუბლიკა? მაშინ თუ გამოენასკვა თავად-წინ ის რა-ცა? „ნაციონალური“ რესპუბლიკა, რომელსაც დღეს ასეთის თავ-გაწირით ჰქვამდებიან?
იქნება მართალი ეგ „ნაციონალური“ რესპუბლიკა სუბადეს პარლამენტულურსა, ჩვენ არ ვიცით. მაგრამ საცინელი ეს არის, რომ თითონ ბუღალწემაც არ იცის არა არის ეს მისი სატრფიალო „ნაციონალური“ რესპუბლიკა, განა ერთხელ და ორჯელ ჰკიანეს: ერთი გვიხანა რა, — რა რესპუბლიკაა ის შენი მოწონებული რესპუბლიკაო, საწყაღს ენა დაბა. თითონ ეს-მადიდებდა სამინისტრომაც, თუ პარლამენტის კომისიამ მიიყვანა სხნთავ, ერთი ავიხსენ რა გინდაო და ისეთი რადეცები ჩაიღუდელუდა, რომ ვერც თავი გაიკვს, ვერც ბოლო. მენ ცხრე სთქო, გვეტყვიან და პარიკმა-კი მოიწონა ეგ ერთი დაწერული. ჩვენც მანდა ვართ ამას მიხანდო. აქ ორში ერთ-ერთისას, რომელმაც ყმაწვილი კაცს მოსაჯა გამობანება და სკვლილმოდ გაძევება ბაბილონიდან. ის-ის იყო წარბოსტეკს ეს განაწენი, რომ ძალიან და ცხენიც იპოვნეს. მოსამართლნი იძლეულენ იყვნენ ჯერთავის სულელებინთ ზადლი. განათავისუფლეს, ხოლო გადაუწყვეტეს, რომ ოც-და თორმეტი მისხალი ოქროს უნდა დაეინახა, რადგან ტყუილ უნდა არ მინახესო და გენახა-კიო. ჯერ ეს ჯარმა უნდა ვადეხანდა და შემდეგ შეეცლო ლიბელოს დესტრუქციის საბუღოში ეჩილა. აი რასა სწერდა ყმაწვილი კაცი თავის სახი-ვარმა:
— გარკვეულნი მართლ-მსაჯულები-სანო, უფსკრულნი სიბრძნისანო, სარკინი სიმართლისანო, რადგან თქვენ, რომელთაც ტყვის სიმძიმე ვაძებს, რაინს—სიმაგრე, ბრილობათა—ელივარება და ძალიან ჰვევართ ოქროს მომეცით ნება ამ ლიბელოს კრების წინაშე ლაპარაკისა, გეგუებით ორ-მუღს, რომ არასოდეს არ მინახეს არც პატრეცემული ძალი სულთანის მე-უფლისა და არც ცხენი მფეთა-მფეთსა. აი რა შემომთხვა: ამგვარიბოლი პატარა ტყესთან და წინ შემომხედნენ ჯერ პატრეცემული საჭურისი და სულთანის ცხენი და ძალი ზადის მოეპარა; დაიკრეს ზადლი და წარუდგინეს კრებას ლიბელოს დესტრე-

თის საფიქრებელი: ან დიდი ფუელია დატრიალებული საარჩევნო-ნად-გვეც მინდება ხომადე და-თათველულს ვეროპაში, — ამ სახლი ისე გამოვაგებულია დედვანდელის დედსაგან, რომ წუალ-წადე-ბუღალწე ხანს მოსჭინდა ხედი, რაგი მეტი გზა არა აქვს. ჩვენ ეს მეორე უფრო ჰტეას ახლო გვეკონია. ეს თვრამეტ-ცხრამეტი წელიწადისა, რაც საფრანგეთში ეს რესპუბლიკა არსებობს, თითქოს არც ერთი იმისთანა დასი არ არის საფრანგეთში, რომ გამოვბა ქვეყნისა ხელთ არა სჭერდა რამდენსამე ხანს მინცე. ერთი დასი ისე არ ასულა სამინისტრო ტახტზედ, რომ არ დაეცანა—მე ამასა და ამას ვიქმ ერისა და ქვეყნის საე-თილდელთადა და არასიხან იმ-დენი არა გამოსულა-რა, რომ ერს გუღუზედ მოჰყვებოდეს.
უსამართლობა იქნება ვსთქვათ— რესპუბლიკას არა გუგუეთობა-რაო, მაგრამ ერთი ევედგან იმ ბუნებისა, რომ ყოველთვის უგეთისა ნატვრამა და თუ რაც დედის სტეკავ, დედსე არ მოუჩინეს, გუგუთ ახლადგება იმისად მიუგებავად დედსე შესაძლებელია მორჩენა, თუ არა. ეს გუგუთა კუგება უძლიერდებს მაშინ უფრო, თუ დაქმდებული გა-მტყუნენ. მაშინ ხომ სრულდები-მუთგატყუნენ ზურგსა და საით მი-ბრუნებს პირს, ამას ადარ ჰკითხულობს, ოღონდ თქვენ-კი ზურგი შემოგატყუითო. ესე ექვეყნად ამ თვრამეტს წელიწადს საფრანგეთის ძალის გაგრძენა; ამ ნაკვალევზედ ეკანა, რომ ძალი ხელი იყო; ცუ-რით ქვიშა წავევა და ვაგივე, რომ ამას წინად იმ ძალის ლეკვები დაეყარა. წინა ფეხის კვალთან სხვა გვა-ლი ნაკვალევიც იყო, ეს ნაკვალევი აშკარად ამტყიცება, რომ გრძელი ყურები უნდა სხმოდ, რადგან ფეხთა ნაკვალევზე შეენიშნენ, რომ ერთის ფეხს ძალისას უფრო ოღნდენ ზად-ლია ქვიშა, ვიდრე დანარჩენს სამს, მიხედვი, რომ სულთანის მუღლის ძალი ცოტა კოკლიც უნდა ყოფილიყო. ხოლო რაც შეეგება მფეთა-მფეთის ცხენს, ტყეში სიერობისავე დავინახე ქვიშაზედ ცხენის ნაღის ნი-შანს, რომელიც ერთი მიორისანა მანისარე მანისარე იყო დაწეუ-ლი, და ვიფიქრე, რომ ეს ცხენი მე-რან უნდა იყოს-მეთი. ვიფიქრე გზის პატრეცემით ხეებს აღღნახვევარზედ მტეიკით ჩამოყრილი ჰქონდა და ამით შევიგენე, რომ ცხენის ძუს აქეთ-იქით ქნეით ჩამოყრილია ხეებთან მტეიკით და აღღნახვევარით ძუს უნდა ჰქონდეს-მეთი. იქვე თვლი მოეკარი ხის ტო-ტიდან ახლად ჩამოცივულ ფურ-ცელს და დავრწმუნდი, რომ ცხენს ზურგი მოუხედრებია, ჩამოყრილია, მაშინდამე, მალეო ტანისა უნდა იყოს-მეთი. რაც აღვირს შეეგება, ოქროს უნდა იყოს იმბოტო-რომ სათვალურები ქვაზედ ვაგოს და ნიშანი დეტყო.

*) იხ. „ივერი“ № 12.

და სპიროს 28 იანვარს 1888 წ. მოუპარავს ფულ-გადახდილი საბუთი 2,500 მან.; 6) ფედოროვსა და მტყვევს-კაზობის საბუთი აუღალია ხაზინიდან 26 ნოემბერს 1887 წ. 475 მან.; 7) ფედოროვსა და სპიროსს მიუღიათ ყაზობის საბუთის ქალაქი 1887 წლის მაისში 204 მან.; 8) ფედოროვსა, სპიროვსა და რატენკოს შეუდგენიათ ყაზობის ფულის ქალაქი 3,000 მან. სოხუმის განყოფილების უფროს ევედენსკის სახელობაზე, თუმცა იმას ეს ფული არ ერგებოდა, და ფულის მისაღებ ბარათზე დაუტოვიათ ევედენსკის სახელი, რომ რატენკოს ენდობა ამ ფულსა. რატენკოს ეს ფული მიუღია და შემდეგ ფულ-გადახდილი ბარათი მოუპარავს და გაუტყუებიათ. მატყვევს ამ საქმეში მონაწილეობა არ მიუღია, ხოლო ფულით უსარგებლობა; 9) ფედოროვს დაუტყუებიათ 1,000 მან., რომელიც ხაზინაში უნდა ჩაგებადებოდა, და კიდევ 1,079 მან. 79 კაპ., რომელიც გზის ფულად უნდა მისცემოდა გუბერნიის მარტოველიანს წერებს; 10) ფედოროვს სხვათა შემწეობით მოუპარავს ფულ-გადახდილი ბარათი 502 მან. 3 კაპ. ვაგამართლებულ საბუთებით და ხელ-მეორედ და ხელ-მესამედ მიუღია ეს ფული; 11) ფედოროვს მოუპარავს 300 მან. ფულის გადახდასა და შემდეგ დაუფარავს; 12) სპიროვს მოუპარავს ორი ფულ-გადახდილი ქალაქი; 13) მატყვევს დაუტყუებიათ 300 მან., სახელმწიფო საკმისათვის ჩაბარებულნი; 14) რატენკოს მოუტყუებიათ სახელმწიფო ფული 300 მან.; 15) მატყვევს სხვადასხვა სიყალბე ჩაუღვინა და საბუთის ქაღალდები მოუპარავს და 16) ტომოვეცს ფულის ქაღალდები მოუპარავს 1886, 87 და 88 წლებში.

ამთ ვარდა სამართალში არიან მიტყვევნი: ალექსანდრე დიპუმი და ივანე კუმბურთი, რომელთაც ყაზობის ქაღალდებით ფული უღიათ, და ნი

ეწვია ვახშად. მეორედ კიდევ ისა და ზადიგი მინისტრთან მივიდნენ სანახავად, მინისტრმა მართა ზადიგი და მატყვევს ვახშად და არამის-სი ხმა არ გასცა. მეტის-მეტად გამჭვირებულს ტყულებს ამაზედ მეტი საბაბი არ უნდა. ეს კაცი, რომელსაც ბაბილონი შუქანის ქაზანდენ, მზად იყო დაეროა ზადიგი მხოლოდ იმისთვის, რომ იმას ბუნაიოს რად ევახიანა.

ბოროტის ჩადენის შემთხვევა დღეში ასია, ხოლო კეთილისა კი—წელიწადში ერთი, სიტყვა დიდებულმა ზოროასტრმა. ერთხელ არამბო, ანუ შურიანი მივიდა ზადიგთან, რომელიც ბაბში დასვინდა ორს თავის მეგობართან და მშვენიერ ყმა-წილი-ქალაქს; ამ ყმა-წილის ქალს ხშირად ეალერსებოდა ხოლმე კაცს და სილამაზეს უტყებდა. ბაბის ჩამოკარდა იმ ომის შესახებ, რომელშიაც სულთანს ემბრონად გიკანის პრინციონად განმარტავდა. ზადიგი ბეგრის აქცედა სულთანს, ხოლო უფრო უმეტესი ქებასი თავისს სტუმარს ქალს უფლავდა. ამოიღო უბის წიგნი, დასწერა ოთხი ტაბეი დღეებისა და წაუკითხა ქალს. კაცებმა სთხოვეს—ჩვენც უნდა ვიკითხოთ, მორცხვობამ, ან, უკეთ რომ ვსთქვათ, თამბაყის-გარეობამ არ აქმედებინა; იცოდა, რომ ასე დაწერილი ლექსი მხოლოდ იმისთვის იყო საუბრად, ვისაც შეეხებო-

ნო სპიროვისა (პირველის ქმრით, რომელთანაც აღარა სცხობარებს, ტრინისისა, რომელსაც ყაზობის ქალაქში დამოუკიდებელი ფული 6,810 მან. და ყაზობი ქალაქები შეუნახავს და დაუფარავს. ყველა აქ დასახლებულნი, ნინო ტრინისის გარდა, დადასტურებულნი არიან სატესტალოში („ტუ. ფურც.“)

* წარსულს კვირას ტფილისის სასულიერო სემინარიაში წლიური კლდე ბქონად ანდრია პირველ-წოდებულის სახელდასახე დაარსებულს მძობას, რომელსაც სავნად აქვს შემწეობა ამოუთხინოს სემინარიის ღირისა და შეუძლებდეს შეგარდებს იმ დღეს ამ ძობას ეგზარქოსს ვალდებულნი შესწირა თხოვნიერ თუმანი. ძობის თავე-მდომარედ იქნა არსებული არ-ხიზმადრიტ მამა პასის, რეკტორი სემინარიისა, წყევლებად: არხიმანდრიტები მაკარი და კესარიოსი, მღვდელ-მონაზონი ნიკანორი, ინსპექტორი სემინარიისა და მღვდელი ს. შოშია-შვილი წარსულს წყლის, როგორც ამაზს ვახუთი „ტუ. ფურც.“, ძობას დაუტარაჯეს ღირებ შეგარდების შესასწერად 1584 მანათი.

ბიზნისი

(პირველ-დაწყებითი ქართული გრამატიკა, შედგენილი არ. ქეთიფოქის-სანკ.)

(შემდეგი*)

ეტიმოლოგია.

„არსებითი სახელი არის ისეთი ცვალებადი სიტყვის ნაწილი“ და სს.
ჩვენის აზრით, ამ განმარტების წინადასის უნდა იყოს ასისთანა, თუ არა არის ცვალებადი სიტყვის ნაწილი და საზოგადოდ რა არის სიტყვის ნაწილი და როგორ დაიყოფება სიტყვის ნაწილები.
„საგნის ვინაყოფიანა: ა, გრამატიკა სავანი, 3. განწყობილი სავანი“ (გვ. 23).

* იხ. „ფურცა“ № 12.

და ზადიგმა ამოგლოჯა ლექსი უბის წიგნიდან, ორად გახია და ვარდის ბუქნარში გადისროლა. წიგნამ წამოწიწყლა და მოსვინინი შინსიყენ გავწარხენ. ბაბში დარჩენილმა შურიანმა იმდენი ცემა გადადებულ ლექსი, რომ ბოიენა ერთი ნახევი. ამ ნახევი შემთხვევით აზრი არა ბქონა, და მოკლებულია და, რაღაც ბედად, ეს აზრი სულთანის კიტევაგობაში გამაღიდა. აი რა ეწერა იმ ნახევიზედ:

„Par les plus grands forfaits
Sur le trône affermi,
Dans la publique paix
C'est le sien ennemi“*.)

შურიანმა ძლივს ბედნიერება და სიხარული იგრძნო: ხელში ჰქონდა საბუთი და შედგოდა დაეღუნა სათნო და პატოასანი კაცი. ამ ბოროტის სამაონებით სავსემ ხელში ჩაუღვინა ეს ზადიგის მიერ დაწერილი ნახევი ლექსისა მეფეს. ყმა-წილი კაცი და-ბაჭ-მრეს და თან მიყოლებს იმის ორი მეგობარიც და ახალგაზრდა ქალის: ეს საქმე ჰქარა ვაზრია სასამართლოდ და ზადიგს პასუხი არ მოუტანინა, როცა იგი ვახუთის მოსასმენად მიიყვანეს, შურიანი იქვე იდგა და გამოუტყდა სხამალღი;

* დიდს დანაშაულში დასჯილნი ქაზანში დასჯილნი მუფე მუფეილისა იგი ერთად-ერთი მტერი.

ვგ ასე რუსულად ითქმის და ქართულად-კი ასე უნდა შევთანხმობთ: სადნებე გაიყოფება: ა) გრამატიკა: ბ) განწყობილი. მსგავსად „მეც-თობა არის ავ-ერთე 125 გვერდზე, ბოლოში“

მე გვრდზე ვითხულობთ: „სიტყვები, რომელთაც დასალოცებია 3, 2, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125“

ავტორს უნდა გაემატებია თუ რა სიტყვები დასალოცებია ჩამოთვლილს ასოებზე. ქართულს ენაში თანხმობენ ასოებზე მხოლოდ დამიანის სახელები დასალოცებია, ისიც მხოლოდ რადენიმე, მარტამ არა გავიანა, რომ ავტორს კარგად გამოეგარა მოიხილოს ამ გვარს მიხედვით ასოების რიცხვი. ნუ თუ ბ, ზ, თ, მ, ნ-ის მეტზე არ დასალოცებია აღმნიშნის სახელი? ნუ თუ, ავტორის აზრით, თამარ, ვახუტანე, ტარიელ, არჩილ, როსაპ, გოჯასპირ, ვნუქ და სხვები არ იხმარებენ? თუ სხვა გვარად იხმარებენ? ავტორს ხუთი ასო მოუყვანია, ჩვენც ხუთი სხვა მოყვანით (ტ, ლ, რ, პ, კ) და ვინაგ ერთი ამდენი კიდევ მოიძებნება!

იმავე მუც გვერდზე სწერია: „მეც 3, 2, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125“

სიტყვი ამ განიხს არ ემორჩილება, გიორგი, ირავლი მოხარბობით პრინციპში პირდაპირ მიიღებს დასალოცებას მ და სს.
როგორც საზოგადოდ შევნიშნით, ავტორი ერთდგა კანონების დადგინებას. მაგალითად, ამ შემთხვევას თავისი მტკიცე კანონი აქვს და გრამატიკის პირდაპირი მოცილები იმ არის, რომ საზოგადო კანონი დადგინოს, თორემ ერთსა და ორს შეშინებენს რომ ვერ შეაწიწყეს გრამატიკაში რომ სულ მაგალითებით ვილაპარაკოთ, საქმე ერთობ გეკანურდება: მაგალითად, ამ შემთხვევაში გიორგისა და ირავლის (ირავლი თუ ერეკლე?) გარდა კიდევ უნდა მოეყვანა: ალექსი, ქარაილი, დიმიტრი, დავაი და ოცი სხვა, რის გახსენებაც ერთად ძნელია. კანონი-

რომ შერი ლექსი ანაურის მქონი. ზადიგმა ეს სიტყვაი კიკეად არ მიიწია, მიღესქობით არც ზოკუნად თავი, მხოლოდ იმის გამო ეკეთებოდა სასო, რომ დასაჯეს, ვითარცა სულთანის შეტრახებულო, და ამას გარდა დააპატიმრეს იმის მიგობრებაც, რომელთაც არავითარი ბრალი არ მიუძღოდათ ამ საქმეში. დასჯილს მხსს არ ადვირებდნენ, რადგან საბუთი დანაშაულისა მეტად აშკარა და ცხადი იყო.

ასეთი იყო კანონი ბაბილონისა. წაიყვანეს დასახელებად და თან მის დედა მიელი ბაბო ხალისისა, რომელთაც არ ეტრამეცობოდათ და რამეგლოც ცნობის-მოყვარობით და სს. კტეორდენ—გულ-მაგარად უსდებდა სახელებს, თუ სიცილილისა ემინიანო. ზადიგს ნათესაებნი მხოლოდ იმითი კენებენ განაწყენებულნი, რომ იმისი კენებინდებდნენ არა დარჩათ-რა სამეფოროდ. ყმა-წილის კაცის შეძლების სილი მეთოსივლი სულთანის სასარგებლოდ გადასდეს და მეთებენ—შურიანს მიეცა ჯილდოდ.

იმ დროს, როცა ზადიგი სიცილიელს ემხარებოდა, სულთანის თითოეული მოაჯირიდან გადაუტრიადა და ზადიგის ბაღის ვარდის ბუქნარზედ შესუტებდა. ქარს ატამი ჩამოეგლო ხილდენ და ხილი ჰაწია ქაღალდის ნაგლეჯზე დასტეულიყო. ფრინველია ჩალოლი ატამს ნისკარტად უსდებოდა.

კი გიძღვს სიტყვას მოკლედ იტყვის, მაგალითად ასე: ი-ზე დაბოლოებულ ლექსისა სახელი დაბოლოებას ი-ს არ ჰქარავს და ბრუნებენ დაბოლოებას პირდაპირ მიიღებს: ნათესაობაში და მიცემითში სს, მოთხრობაში—მ და მოქმედებითში—ოთ. ამას შემდეგ-კი ერთი მაგალითი უსდებოდა იქნება ავტორი ჰუქობდეს, რომ მისგან მოყვანილს ორს მაგალითს გარდა (გიორგი და ირავლი) სხვები საზოგადო კანონით იბრუნებენ, მაგალითებრ ალექსმა, დიმიტრმა და სს.? ერთი ვაქაბუნია, რომელიც ამას წინადასახელების მეთაურობას იხმარებდა, ყოველთვის ასე აზრობს: ალექსმა ჩამაბარა, ალექსმა ყველაში მე გამოამარჩია (ქართულ ენის მკოდენ რომ ბაზანდებ, აღზად იმტობამ), დიმიტრმა მიჩიოდა და სს. და სს.! ნუ თუ ავტორი ამ გვარ გრამატიკის თანხმავა? ეგ ზომა ქართულ ენის გვარზედ ცმა იქნებოდა!

მე მს გვერდზე ვთხოვლობთ: „მეც 3, 2, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125“

კიდევ იგივე კანონის გვერდის ავლა, კანონის დადგინისთვის იგივე უზრუნველობა! ნუ თუ მხოლოდ მართა, მატრონა და მარგარიტა იბრუნებენ თქუელისამებრ! 1) აღმნიშნის სახელები: ანა, პაატა, ბიძინა, მამა, თინა, გოგია, გულქანა და ორის სხვა; 2) გვარები: გუგუნავა, შენგელია, გოგავა და ხუთასი სხვა; რთული სახელები, თუ მარტის სიტყვაც დაბოლოებად იგივე ა არა აქვს (მაგალ. დედა-მიწა, დედ-მამა: აქ დაბოლოება ა მარტე სიტყვას ეკუთვნის; მსგავსი რთული სიტყვები გამოირჩება): ხარისძირა, ნაცარქეია, წყალწითელი, ქარაუშუტა, მიკოლა; ავრთვე ბაბუ, ბებია, დედა, ბიძა (ბიძა), მამი-და და ათასი სხვა; 3) გადასხვაფერე-

ნად მიიტანა და სულთანს მუსულმად გაუგარა. ცნობის-მოყვარე სულთანმა წაიკითხა ქაღალდის ნახევი უზხროდ დაწერილი სიტყვები, რომელიც ლექსის ბოლოსა ჰგავდა. მეფეს პოეზია უყვარდა, და განა ის მეფე კი, რომელსაც პოეზია უყვარდა, უკუდი კაცი იქნება? თუთიყუშის ამავე სულთანს ოცნებამ გაუტყა. სულთანის მეფულეს მოაჯირად ზადიგის დანაშაულის საბუთი და მოატანინა. მიატოლეს ეს ორი ნახევი ერთმანეთს და შესდგა მშვენიერი ოთხი ტაბეი, ზადიგის მიერ დაწერილი: Par les plus grands forfaits j'eu vu troubler la terre, Sur le trône affermé, le roi sait tout domter.

Dans la publique paix l'amour seul fait la guerre: C'est le seul ennemi qui soit à redouter*.)
სულთანმა მაზინე თაყისთან დაიბარა ზადიგი და მისი ორი მეგობარი და მშვენიერი ქალი-კი განათავისუფლა საპატიმროდგან. ყმა-წილი კაცი პირ-კვე დაწემა სულთანისა და იმისი მეფულის წინაშე და პატებმა სახელები იმისთანა უკუდის ლექსე-

*) დიდს დანაშაულში მინახეს მარტოლო მკვანა. დაშვილებულ ტანტზედ მეფე ყველაფერს დასძევდა. მშვიდობის დროს სიყვარულს ანტებს ხოლო იგი ერთად-ერთი მტერი, უნდა გუფობოდა.

ბული, ვისიმე ან რისმე დასამკრებლად ნათქვამი სიტყვები: ცხირა, ტირია, მატყურა, გვერა, მანაწილა, გაიძვირა, მჭიროდა, მელა (ია)—გააჩრეთ სიტყვისგან „მელი“—და სხვა ურიტები; 4) ზოგიერთ ფრინველებს, მცენარეებს, მწერებს და ცხოველებს სახელები: ძერა, თელა, თხმელა, კრახანა, კრებიანა, თრითიონა, და სს. და სს. და სს. ყველა ამ სიტყვებს ნათესაობითში სი აქვს და მოქმედებითში თა, მაშასადამე, მარტო სამი სიტყვა რას იხამს, მაგალითად, იქ, სადაც ორი ათასი სხვა არის მოსაგონარი? და ისიც როგორი სახელებია მაგალითად მოყვანილი. მატრონა, მარგარიტა! ქართული სახელები რომ მოყვანა პატეცელებს ავტორს, ის არა გობდა? რალა გრამატიკის ქაღალდს ექრება სახელების დასამნიშნებლად ჩვენს „ახალ-მოდენს“ დედ-მამებს? უფრამატკობა-დაც ვარავრას, სონიქას და საშას ექსიან თავითან შეიღებს! თუ მარტო-ლობს მაგიერ მარგარიტას დაეუბნებთ ვისმე, მაშინ მარგარიტის მაგიერ მარგარიტა უნდა ეთქვას და საბრალეო რუსთველის ნაშაბანი ასე უნდა შეეცლიათ:

კეთი მარგარიტა ოპოლი, ხელის-სხელ საგოგამებია!*

37 გვერდზედ კიდევ კანონის გვერდის ახვევა:

„მეც 3, 2, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125“

ვლენენ, ბარბაულ, ქრისტელოვნი, თოფოლე, სტეფანე, ერეკლე, ხეარამე და სხვები მთავალი მსაკვალე იბრუნებენ და, მაშასადამე, აქ კანონი იყო სპირო და არა ორი მაგალითი!

სილოვ. სურდავი (დასასრული იქნება)

წერილი ამაგებ

მისი „შაუსტა“?

ჩვენს მკითხველს უნდა ასსოვდეთ, რომ ინგლისში ამას წინაშე შექმნიან

სის დაწერისათვის: იგი ისე კარგად, ისე გონიერად და საუფლებიანად ჰოლაპარაკობდა, რომ მეფე-დედოფალს მოეპოვათ თავი და ხშირად მოისურვებს იმისი ნახვა; მეორედ და მესამე ნახვებზედ უფრო კარგად ეტყენათ. ზადიგს დაუბრუნეს წართმეული ქონება და ამას გარდა მასვე მისცეს შეძლება შურიანისა, რომელსაც იგი უსამართლოდ დააძინა, ხოლო ყმა-წილმა კაცმა სხვისი არა ინდობარა და უსანვე მისცა. ამ საქცილით შურიანს გულეც არ მოპარებინა, იმას მხოლოდ ის გარემოება ახარებდა, რომ თავისი სიმდიდრე ისევ თითონ შერჩა.

სულთანმა ზადიგს დღითი დღე უფრო მეტს პატეხა სტედა. ყმა-წილი კაცი მონაწილე იყო სულთანის მიერ განართული ყველა დღესასწაულში; მეფე სახელმწიფო საქმეთა რჩევას იმას ეთხოვებოდა. სულთანის მეფულე ყმა-წილის კაცს ისეთის სიყვარულით ეტყობოდა, რომ საწიში იყო თითონ იმისთვისაც, მეფისათვის, ზადიგისათვის და ძველებისათვის. ზადიგი იმ აზრს დააღვა, რომ ამ ქვეყანაზე ბედნიერი ცხოვრება არც ისე ძნელია.

